

BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING ASOSIY KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRISH METODOLOGIYASI

MAVLANOVA GULNOZA ABDUKARIMOVNA

Chirchiq davlat pedagogika universiteti 5-kurs talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining asosiy kompetensiyalarini shakllantirishda foydalaniladigan mexanizmlar hamda ularni amalga oshirishda qo'llaniladigan metodlar haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Kompetensiya, individual, konseptual, tadqiqot, monitoring, mexanizm, interaktiv dars, progressiv va innovatsion.

Mustaqil O'zbekistonning har tomonlama rivojlanishi va amalga oshirilayotgan islohotlarning muvaffaqiyati aholining, ayniqsa, yosh avlodning bilimi, tarbiyasi va madaniyatining qay darajada shakllanganligiga bog'liqdir. O'quv-tarbiya jarayonining jamiyat taraqqiyotidagi o'rni nihoyatda beqiyosdir. Mutafakkir olim Abu Nosir Forobiy: "Ta'lim - tarbiyaning asosiy vazifasi jamiyat talablariga javob bera oladigan va shu jamiyat uchun xizmat qiladigan yetuk insonni tarbiyalashdan iborat"[1] - degan fikrni "Fozil odamlar shahri asarida alohida ta'kidlagan.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining asosiy kompetensiyalarini shakllantirish uchun quyidagi metodlardan foydalanish mumkin:

1. **Individual atamalar:** Har bir o'quvchi uchun boshlang'ich konseptual kompetensiyalarni shakllantirishda, o'quvchining shaxsiy tushunchalarini va qobiliyatlari

hisobga olingan holda individual atamalar qilish kerak. Bu o'quvchilarning o'zlarini o'zlarini tashkil etishlari va o'zlashtirishlari uchun imkoniyat yaratadi.

2. **Dasturiy ta'lim vositalari:** Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kompetensiyalarini shakllantirishda dasturiy ta'lim vositalari foydali bo'ladi. Bu ta'lim jarayonida o'quvchilar uchun interaktiv vositalarni va o'yin asosida o'rganishni taqdim etadi.

3. **Tadqiqot va tadqiqot:** O'quvchilarning boshlang'ich kompetensiyalarini shakllantirishda, o'qituvchi va biriktiruvchilar boshlang'ich sinf o'quvchilarining o'zlashtirilishi va istiqboli haqida tadqiqotlar olib borishadi. Bu shaxsiy rivojlanish va o'zaro mulohazalar asosida individuallikni tushuntirishga yordam beradi.

4. **Ishbilarmonlik va amaliyot:** Boshlang'ich sinf o'quvchilarining kompetensiyalarini shakllantirishda, ishbilarmonlik va amaliyotni qo'llash muhim ahamiyatga ega. O'quvchilar amaliyotni o'zlashtirish, gigiyena, tahlil qilish, muammolarni hal qilish va boshqa amaliy mashqlardan o'tkazish orqali ularning kompetensiyalarini shakllantirish mumkin.

5. **Ta'lim sifati monitoringi:** O'quvchilarning kompetensiyalarining shakllantirilishini monitoring qilish va baholash hamma metodologiyalarni amalga oshirish uchun juda muhim. Bu talablar qabul qilish tartibi va o'quvchilar bilan individualliklarini nazorat qilishga yordam beradi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining asosiy kompetensiyalarini shakllantirish uchun quyidagi mexanizmlar taklif etilishi mumkin:

✓ **Amaliyotlar va mashq:** O'quvchilarga ko'nikma olishlari uchun amaliy mashqlar va misollar orqali kompetensiya ustuvorligini o'zlashtirish. Bu amaliyotlar orqali, o'quvchilar o'zlarini sinashlari va muvofiq bilim va stajlarini oshirishlari mumkin.

✓ **O‘quv maqollar:** Boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun maxsus o‘quv maqollarini tuzish, ularning muhokama qilish va savol-javob o‘tkazish orqali, ularning fikr-mulohazalarini shakllantirish va kashfiyotlarini oshirish uchun foydali bo‘ladi.

✓ **Taqozo kurslar va tadqiqotlar:** O‘quvchilar uchun maxsus taqozo kurslar va o‘quv materiallari tayyorlash orqali ularning o‘quv va o‘rganish qobiliyatlarini oshirib, yangi bilim va malakalarni shakllantirish.

✓ **Ijtimoiy faoliyatlar va hamkorliklar:** O‘quvchilar ijtimoiy faoliyatlar orqali sambarsiz munosabatni o‘rgatish va ijtimoiy kompetensiyalarini shakllantirish uchun muhimdir. Bunday tadbirlar, jamoatchilik doirasida hamkorlik qilish qobiliyatini rivojlantirish va qo‘llab-quvvatlash uchun yaxshi platforma bo‘lib xizmat qila oladi.

✓ **Monitoring va baholash:** O‘quvchilarning rivojlantirilishi va kompetensiyalarini shakllantirishi uchun monitoring va baholash mexanizmlaridan foydalanish. Bunday usullar orqali, o‘quvchilarning ilmiy darajasini oshirish va asosiy kompetensiyalarni shakllantirish bosqichini nazorat qilish mumkin.

Bu mexanizmlar boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining asosiy kompetensiyalarini shakllantirishda yordam berishi mumkin va ularning o‘zlarini shakllantirish va rivojlantirishlariga imkon beradi. Har bir o‘quvchi individual ehtiyojlariga yo‘naltirilgan boshlang‘ich kompetensiyalarini o‘zlashtirish uchun bu mexanizmlardan foydalanishlari muhimdir.

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining asosiy kompetensiyalarini shakllantirish metodologiyasi quyidagi bosqichlardan iborat bo‘ladi:

1. O‘quvchilarning amaliy ishlar bilan mashg‘ul bo‘lishi: O‘quvchilar asosiy kompetensiyalarini, masalan, matematika, tillar, tabiiy fanlar va boshqa fanlarda mustahkamlab olish uchun amaliy mashg‘ulotlar bilan ta‘minlanadi. Masalan, o‘quvchilar laboratoriyalarda va qog‘ozda amaliy mashg‘ulotlar orqali yangi ma‘lumotlarni o‘rganish, tushunchalarini chuqur tushunish va ularni amaliyotda qo‘llab-quvvatlashlari mumkin.

2. O'quvchilar o'zlashtirilgan ta'lim usullari: O'quvchilar asosiy kompetensiyalarini shakllantirishda, o'zlashtirilgan ta'lim usullaridan foydalanish salohiyati yuqori bo'ladi. O'quvchilar o'zlarining o'zlashtirgan ta'lim yo'nalishini tanlashi, faol ishtirok etishlari, o'zlashtirilgan vazifalarni bajarishlari, maslahatlarda ishtirok etishlari va boshqa usullar orqali kompetensiyalarini mustahkamlab olishlari mumkin.

3. O'quvchilar interaktiv dars ishlari bilan ta'minlash: O'quvchilar interaktiv dars usullari, masalan, muzokaralar, qog'ozda yoki elektron tashqarida mashg'ulotlar va boshqa interaktiv usullar orqali kompetensiyalarini mustahkamlab olishlari mumkin.

4. O'quvchilarga vazifalar berish va maslahatlashish: O'quvchilar uchun vazifalar berish va ular bilan maslahatlashish (individuallashtirish) orqali, ularning o'zlashtirilgan ta'lim usullari orqali kompetensiyalarini mustahkamlashlari mumkin.

Xulosa qilib aytganda, ushbu metodlar o'quvchilarning asosiy kompetensiyalarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega bo'lib, ularning o'zlarining o'zlashtirilgan ta'lim usullari orqali saqlashlari, o'zgarishlari va yangi ma'lumotlarni o'rganishlari va mustahkamlashlari uchun muhimdir. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining asosiy kompetensiyalarini shakllantirishda umuminsoniy qadriyatlar asosiga qurilgan fazilatlarga ega bo'lish, Vatanni sevish, jamiyat va tabiat haqidagi bilimlarga ega bo'lish, yangiliklarga intilish va o'zlashtirgan nazariy bilimlari asosida mustaqil qaror qabul qilishga, jamiyatda ro'y berayotgan progressiv va innovatsion o'zgarishlarga xabardor va daxldor bo'lish, doimo zamonaviy bilim va ko'nikmalarni egallashga intilish, hamda ulardan kundalik hayotda foydalana olishga o'rgatish zarur. Shu o'rinda fanlarni puxta o'rganish orqali o'quvchilar tartib-intizomga o'rganadilar, har bir muammoga muhim masala sifatida qarab, uni yechishda qat'iyatli bo'ladilar. Shuningdek, kompetensiyalarini shakllantirish ularni haqgo'y, nohaqlikka befarq bo'lmaslik va vatanga sadoqatli bo'lish ruhida tarbiyalaydi. Kompetensiyalarini shakllantirish orqali o'quvchilarni jamiyatning faol fuqarosi sifatida rivojlantirib borishga zamin yaratiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-2021 yillarda O‘zbekistonni rivojlantirishning beshta ustuvor yo‘nalishi bo‘yicha “Harakatlar strategiyasi”. 2017 y. 7 fevral.
2. Mirziyoev Sh. M. Erkin va faravon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti lavozimiga kirishish tantanali marosimiga bag‘ishlangan oliy Majlis palatalarining qo‘shma majlisidagi nutqi // Toshkent: “O‘zbekiston”, 2016. – 56 b.
3. Abu Nasr Farobiy. Fozil odamlar shahri. Toshkent: O‘qituvchi. 2004. 87-bet. 4. Yo‘ldoshev J, Usmonov S. Pedagogik texnologiya asoslari. – Toshkent: Pedagog, 2004
5. Qurbonov Sh, Seytxalilov E. Ta’lim sifatini boshqarish. - Toshkent: Turon Iqbol, 2006. -592 b
6. Pedagogika. A. Munavvarov tahriri ostida, -Toshkent: O‘qituvchi,2006. -296bet
7. Abdullayeva Sh. A., Ro‘ziyeva D. I. Pedagogik diagnostika va korreksiya Toshkent - 2018